

POSTANOWIENIE

Dnia 12 marca 2025 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Renata Żywicka (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Leszek Bielecki

SSN Agnieszka Żywicka

w sprawie z odwołania U. Spółki z ograniczoną odpowiedzialnością w B.
przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddziałowi w Bydgoszczy
z udziałem I.V.

o składki,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń
Społecznych w dniu 12 marca 2025 r.,

zażalenia odwołującej się Spółki na wyrok Sądu Apelacyjnego w Gdańsku
z dnia 21 czerwca 2024 r., sygn. akt III AUa 230/23,

1. oddala zażalenie;

**2. wniosek pozwanego o zasądzenie kosztów zastępstwa
procesowego w postępowaniu zażaleniowym pozostawia do
rozstrzygnięcia w orzeczeniu kończącym postępowanie.**

Leszek Bielecki Renata Żywicka Agnieszka Żywicka

[l.T.]

UZASADNIENIE

Sąd Okręgowy ustalił, że decyzją z dnia 25 kwietnia 2022 r. Zakład
Ubezpieczeń Społecznych Oddział w Bydgoszczy ustalił podstawy wymiaru składek
oraz kwoty składek na obowiązkowe ubezpieczenia społeczne i zdrowotne dla I.V.

z tytułu umowy zlecenia u płatnika składek spółki z ograniczoną odpowiedzialnością pod firmą U. w B. przy ul. [...].

Odwołania od decyzji w sprawie z udziałem ubezpieczonej wniosł płatnik składek.

Wyrokiem z dnia 21 grudnia 2022 r., VI U 2036/22, Sąd Okręgowy – Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Bydgoszczy Sąd Okręgowy w Bydgoszczy uchylił zaskarżoną decyzję i sprawę przekazał do ponownego rozpoznania organowi rentowemu oraz zasądził od niego na rzecz płatnika składek kwotę 900 zł tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego.

Sąd pierwszej instancji stwierdził, że postępowanie toczyło się od początku bez udziału stron, z przyczyn leżących po stronie organu rentowego, który nie zawiadomił skutecznie ubezpieczonej o żadnej czynności: nie doręczono jej decyzji o wszczęciu postępowania (art. 61 § 4 k.p.a.), nie zawiadomiono o możliwości składania wniosków dowodowych, strona nie miała możliwości zapoznania się ze zgromadzonym materiałem i nie doręczono im decyzji. Tymczasem zgodnie z art. 109 § 1 k.p.a. decyzję doręcza się stronom na piśmie lub za pomocą środków komunikacji elektronicznej. Organ rentowy nie wskazał również aktualnego adresu do doręczeń zainteresowanej. Doręczenie zaś decyzji na adres płatnika składek było nieprawidłowe. Zarówno organ rentowy jak i odwołujący się nie znają bowiem aktualnego adresu zainteresowanej. Tymczasem to doręczenie decyzji przez organ rentowy ma kluczowe znaczenie, bowiem od tego momentu biegnie dla strony termin do wniesienia odwołania. Zakończenie postępowania administracyjnego z naruszeniem przepisów proceduralnych o udziale strony i doręczaniu decyzji stanowi podstawę wznowienia tego postępowania (art. 145 k.p.a.), jak również postępowania sądowego - w przypadku rozpoznania sprawy przez sąd (art. 401 pkt 2 k.p.c.). Postępowanie sądowe prowadzone bez udziału zainteresowanych byłoby dotknięte nieważnością. Zaniechanie zawiadomienia o toczącym się postępowaniu i brak doręczenia decyzji stronie przez organ rentowy z tej przyczyny, że nie można ustalić jej adresu nie uprawnia ZUS do "przerzucenia" obowiązku ustalenia adresu na sąd. Brak było także podstaw do ustanowienia w postępowaniu sądowym kuratora dla strony nieznanej z miejsca pobytu, skoro postępowanie administracyjne okazało się wadliwe. Sąd orzekający może ustanowić kuratora

tylko w postępowaniu sądowym (art. 143 k.p.c.). Ustanowienie kuratora niniejszej sprawie nie doprowadziłoby do konwalidowania postępowania administracyjnego które toczyło się przed organem rentowym. Postępowanie w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych jest postępowaniem odwoławczym i sprawdzającym. To oznacza, że oś sporu stanowi moment wydania zaskarżonej decyzji. Skoro jednej ze stron postępowania administracyjnego organ nie doręczył wydanej decyzji, nie uzyska ona waloru ostateczności, dopóki nie dokona on tej czynności. Decyzja staje się bowiem ostateczna z chwilą upływu terminu do złożenia odwołania przez wszystkie strony postępowania. Zgodnie bowiem z regułą określoną w art. 16 § 1 k.p.a. decyzje, od których nie służy odwołanie w administracyjnym toku instancji lub wnioski o ponowne rozpatrzenie sprawy, są ostateczne. Należało uznać w tej sytuacji, że przesłanie odwołania jednej ze stron, bez doręczenia decyzji ubezpieczonej jest przedwczesne, a prowadzenie postępowań przed organem rentowym bez udziału ubezpieczonych jest rażącym naruszeniem prawa w rozumieniu art. 477¹⁴ § 21 k.p.c.

Wyrokiem z dnia 21 czerwca 2024 r., III AUa 230/23 Sąd Apelacyjny – Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Gdańsku, po rozpoznaniu apelacji organu rentowego, uchylił wyrok z dnia 21 grudnia 2022 r., VI U 2036/22 Sądu Okręgowego – Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Bydgoszczy, zniósł postępowanie w sprawie i sprawę przekazał Sądowi Okręgowemu w Bydgoszczy do ponownego rozpoznania oraz rozstrzygnięcia o kosztach procesu za drugą instancję.

Sąd drugiej instancji uznał, że apelacja nie podlegała merytorycznemu rozpoznaniu, z uwagi na stwierdzoną nieważność postępowania z przyczyn określonych w art. 379 pkt 5 k.p.c.

Sąd Apelacyjny stwierdził, że ubezpieczonego oraz inną osobę, której praw i obowiązków dotyczy zaskarżona decyzja łączy to, że są adresatami decyzji, wymienionymi w niej jako strony postępowania prowadzonego przez organ rentowy. "Inna osoba" jako adresat decyzji ma legitymację procesową formalną do jej zaskarżenia i bycia stroną postępowania. Ponadto ubezpieczony oraz inna osoba, której praw i obowiązków dotyczy zaskarżona decyzja, są stronami postępowania sądowego bez potrzeby dokonania przez sąd jakiegokolwiek szczególnej czynności

procesowej. Wobec tych podmiotów zbędne jest wydawanie postanowienia o wezwaniu do udziału w sprawie, bądź zawiadomieniu o toczącym się postępowaniu i o możliwości przystąpienia do sprawy. Uniemożliwienie tym podmiotom obrony ich praw w postępowaniu sądowym, w szczególności poprzez pominięcie ich w podejmowanych przez sąd czynnościach procesowych, prowadzi do nieważności postępowania.

W odróżnieniu od nich „zainteresowany” - w myśl art. 477¹¹ § 2 k.p.c. - to ten, czyje prawa lub obowiązki zależą od rozstrzygnięcia sprawy. O statusie zainteresowanego, który nie jest wymieniony w decyzji organu rentowego, decyduje okoliczność, że skierowana do innych podmiotów decyzja swoją treścią wpływa (choćby pośrednio) na jego prawa lub obowiązki i z tego powodu ma on interes prawny w uzyskaniu konkretnego orzeczenia sądowego. Zainteresowany - jako strona - ma prawo wniesienia odwołania od decyzji dotyczącej jego praw lub obowiązków, a jeżeli tego nie uczynił, to wówczas sąd zawiadamia go o toczącym się postępowaniu, a zainteresowany może przystąpić do sprawy w ciągu dwóch tygodni od dnia doręczenia zawiadomienia. Stroną postępowania jest nie tylko podmiot, który we własnym imieniu występuje do sądu z żądaniem ochrony prawnej (ubezpieczony, wnioskodawca składający odwołanie), ale również inne osoby, o których ochronę praw materialnych toczy się postępowanie lub których dotyczą jego skutki. Sąd ma obowiązek zapewnić wszystkim osobom mającym przymiot strony możliwość obrony ich praw w procesie. Obowiązek ten wyraża się między innymi w powinności zawiadomienia strony o toczącym się postępowaniu celem umożliwienia jej wzięcia w niej udziału (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 27 lutego 1991 r., II URN 130/90, OSNCP 1992 z. 9, poz. 168). Uczestnictwo w procesie, podejmowanie czynności procesowych i udział w rozprawach jest prawem strony, a nie jej obowiązkiem, zaś obowiązkiem sądu jest zapewnienie stronie możliwości realizowania jej praw. Jak wskazał Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 11 października 2012 r., III CSK 12/12 (niepubl.), jeżeli nastąpiło naruszenie przepisów postępowania, miało ono wpływ na możliwość działania strony w procesie i nie mogła ona realizować swoich uprawnień do zakończenia postępowania w danej instancji, to należy przyjąć zaistnienie przesłanek nieważności postępowania określonych w art. 379 pkt 5 k.p.c.

Sąd Apelacyjny podkreślił, że w orzecznictwie Sądu Najwyższego przyjmuje się, że pozbawienia strony możliwości obrony swych praw w rozumieniu art. 379 pkt 5 k.p.c. nie należy wiązać wyłącznie z sytuacją całkowitego wyłączenia strony od udziału w postępowaniu. Zachodzi ona także wówczas, gdy z powodu uchybienia przez sąd przepisom postępowania, strona wbrew swojej woli została faktycznie pozbawiona możliwości obrony swoich praw w jego istotnej części, jeżeli skutków tego uchybienia nie można było usunąć przed wydaniem orzeczenia w danej instancji, i to bez względu na to, czy takie działanie strony mogłoby mieć znaczenie dla rozstrzygnięcia sprawy (por. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 15 lipca 2005 r., IV CSK 84/10, LEX nr 621352; z dnia 4 marca 2009 r., IV CSK 468/08, LEX nr 515415; dnia 10 maja 2000 r., III CKN 416/98, OSNC 2000 Nr 12. poz. 220; z dnia 13 czerwca 2002 r., V CKN 1057/00, LEX nr 55517; z dnia 17 lutego 2004 r., III CK 226/02, LEX nr 163995). Ocena nieważności powinna się odbywać w odniesieniu do konkretnego przypadku (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 5 czerwca 2009 r., I PK 19/09. LEX nr 519171). Jeśli nieważność postępowania stanowi skutek braku zawiadomienia pozwanego o prowadzonym postępowaniu na właściwy adres, co uniemożliwiło mu wzięcie udziału w sprawie (art. 379 pkt 5 k.p.c.), to sąd odwoławczy nie może pominąć tej okoliczności przy wydawaniu rozstrzygnięcia i musi orzec o uchyleniu zaskarżonego wyroku przy jednoczesnym zniesieniu postępowania dotkniętego nieważnością bez względu na to, czy ustalenia sądu pierwszej instancji były trafne w świetle zgromadzonego materiału dowodowego oraz czy sąd ten poprawnie zastosował przepisy prawa materialnego (O. Piaskowska (red.). Kodeks postępowania cywilnego. Postępowanie procesowe. Komentarz aktualizowany, LEX/el. 2023).

Sądu drugiej instancji zauważył, że w przedmiotowej sprawie ocenie podlegało, czy zawarcie przez płatnika składek z zleceniobiorcami dwóch umów zlecenia i wskazanie jako tytułu do objęcia ubezpieczeniami społecznymi pierwszej umowy, a z drugiej umowy deklarowanie składek na ubezpieczenie zdrowotne w myśl art. 9 ust. 2c ustawy systemowej, stanowiło obejście prawa, którego celem było stworzenie zbiegu tytułów na ubezpieczenia społeczne i obniżenie kosztów wynikających z obowiązku odprowadzania składek (art. 58 § 1 i § 2 k.c.). Przy tak określonym przedmiocie sporu ani zleceniobiorca ani podmiot trzeci nie mogą być

pomijani - pierwszy , jako osoba której praw i obowiązków dotyczy zaskarżona decyzja, a drugi, jako osoba , której prawa i obowiązki zależą od rozstrzygnięcia sprawy. Artykuł 477¹¹ k.p.c. określa wymagany i dobrowolny udział stron w sprawie z odwołania od decyzji.

Jak wynika ze stanu sprawy, pozwany rozstrzygnął zaskarżoną decyzją kwestię wykonywania przez I.V. pracy na podstawie dwóch umów zlecenia.

Rozstrzygnięcie sprawy na podstawie art. 9 ust. 2c ustawy systemowej dotyczy sytuacji prawnej zleceniobiorców (wysokość składek na ubezpieczenia społeczne). Decyzja zmienia ich sytuację prawną, bowiem nie jest bez znaczenia dla zleceniodawcy, czy zwolnienie ze składek na ubezpieczenie społeczne od drugiej umowy zlecenia istnieje w warunkach zbiegu z innym tytułem ubezpieczenia (art. 9 ustawy) i ostatecznie czy wysokość deklarowanych i odprowadzonych składek jest prawidłowa, a dla zleceniobiorców istotna jest wysokość składek, wynikająca z art. 18 ust. 3 ustawy systemowej.

W związku z tym Sąd Apelacyjny przyjął, że doszło do uchybienia przez Sąd Okręgowy przepisom procedury cywilnej, w wyniku którego doszło do naruszenia prawa do obrony praw przez „inną osobę, której praw i obowiązków dotyczą zaskarżona decyzja” wobec braku umożliwienia stronie udziału w przedmiotowym postępowaniu.

Treść odwołania płatnika składek z oznaczeniem adresu I.V. jako innej osoby, której praw i obowiązków dotyczy zaskarżona decyzja, jako „nieznanej z miejsca pobytu”, należy rozumieć jako mające na celu uprawdopodobnienie, że miejsce pobytu uczestnika postępowania nie jest znane i w związku z tym jako wyrażające żądanie ustanowienia dla strony kuratora stosownie do postanowień art. 143 i 144 k.p.c. Okoliczność, że miejsce pobytu strony nie jest znane, jest okolicznością faktyczną (*quaestio facti*). Jej uprawdopodobnienie, zgodnie z wymaganiami wynikającym z art. 144 § 1 zdanie pierwsze k.p.c., powinno polegać na tym, że twierdzenie o braku wiedzy co do miejsca pobytu musi zostać uwiarygodnione.

W przedmiotowej sprawie nie budziło wątpliwości Sądu pierwszej instancji, twierdzenie zawarte w odwołaniu o braku wiedzy odwołującego się o miejscu pobytu uczestniczki postępowania jako osoby, której praw i obowiązków dotyczy

zaskarżona decyzja. Płatnik składek nie kwestionował okoliczności, że zgłaszając zleceniobiorców do ubezpieczeń społecznych w 2017 r. - 2019 r. wskazał jako adres ich zamieszkania adres siedziby płatnika, jednakże na dzień wydania decyzji, nie posiadał żadnej informacji o ich miejscu zamieszkania lub pobytu. Sytuacja ta dotyczyła także I.V. Sąd Okręgowy wskazał, że organ rentowy od początku postępowania prowadził je bez udziału zleceniobiorcy i bez pozyskania aktualnego adresu pobytu strony. Zdaniem Sądu Odwoławczego skoro w dacie wydania zaskarżonej decyzji, wniesienia odwołania i w toku postępowania sądowego I.V. nie przebywała pod adresem wskazanym w zaskarżonej decyzji, nie było znane inne miejsce jej pobytu, jak i adres zamieszkania, to uznać należało, że płatnik składek uprawdopodobnił, że jej miejsce pobytu nie jest znane, co uzasadniało ustanowienie dla strony w niniejszej sprawie kuratora i prowadzenie postępowania z jego udziałem, czego Sąd Okręgowy bezzasadnie zaniechał.

Sąd Apelacyjny stwierdził, że ustanowienie kuratora możliwe jest dla podmiotu, którego tożsamość została ustalona, ale miejsce pobytu nie jest znane. Warunkiem ustanowienia takiego kuratora jest uprawdopodobnienie, że miejsce osoby, na rzecz której ma on zostać ustanowiony, nie jest znane. Uprawdopodobnienie, o którym jest mowa w komentowanym przepisie, nie jest warunkiem formalnym pozwu. Oznacza to, że strona nie może być wezwana do uzupełnienia braków formalnych pozwu poprzez uprawdopodobnienie wniosku o ustanowienie kuratora. Brak uprawdopodobnienia może prowadzić natomiast do oddalenia wniosku w tym zakresie.

W przytoczonych okolicznościach faktycznych sprawy, jej rozpoznanie bez ustanowienia - mimo w uprawdopodobnienia, że miejsce osoby, której praw i obowiązków dotyczy zaskarżona decyzja nie jest znane - kuratora dla nieznanej z miejsca pobytu uczestniczki postępowania, powoduje pozbawienie jej możliwości obrony swych praw i stanowi przyczynę nieważności postępowania w sprawie. Postępowanie przeprowadzone przez Sąd Okręgowy dotknięte jest zatem wadą nieważności tak w odniesieniu do uczestniczki postępowania jak i zainteresowanego P. spółki z o.o., co czyni zbytecznym ustosunkowywanie się do zarzutów zawartych w apelacji przez Sąd odwoławczy jako przedwcześnie.

Zdaniem Sądu drugiej instancji przy ponownym rozpoznaniu sprawy Sąd Okręgowy powinien prowadzić postępowanie z udziałem kuratora ustanowionego dla I.V. oraz uwzględniając dyspozycję art. 477¹¹ § 2 k.p.c. zadbać o prawidłowe określenie stron postępowania wobec faktu, iż zdaniem organu rentowego wyrażonym w zaskarżonej decyzji, właściwym płatnikiem składek na ubezpieczenia społeczne i ubezpieczenie zdrowotne dla I.V. jest P. spółka z o.o., w stosunku do której nie zostały podjęte żadne decyzje procesowe umożliwiające jej udział w sprawie w charakterze zainteresowanej.

W zażaleniu od powyższego wyroku pełnomocnik płatnika składek zarzucił naruszenie (błędne zastosowanie) art. 386 § 4 k.p.c. w zw. z art. 477^{14a} k.p.c. przez uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania przy zniesieniu wyłącznie postępowania sądowego, mimo iż nieważnością dotknięte było postępowanie administracyjne, a zaskarżone decyzje nigdy nie zostały doręczone zainteresowanym.

W uzasadnieniu zażalenia wskazano, że organ rentowy nie dopełnił obowiązku przeprowadzenia postępowania dowodowego i wydał zaskarżone decyzje wobec wskazanych wyżej ubezpieczonych przedwcześnie (bez jakiegokolwiek oparcia w materiale sprawy co do poszczególnych ubezpieczonych). Innymi słowy, organ rentowy nie dysponował wystarczającym materiałem dowodowym pozwalającym na wydanie decyzji względem ubezpieczonych (...). Tymczasem dopiero zgromadzenie materiału dowodowego w stosunku do konkretnych osób pozwalałoby na stwierdzenie przesłanek wskazanych w treści zaskarżonych decyzji.

Zdaniem żalącego się zaskarżony wyrok wydano został nie tylko w braku przesłanek objętych hipotezą art. 386 § 4 k.p.c. ale jego usankcjonowanie oznaczałoby w praktyce także obrazę podstawowych zasad rządzących postępowaniem przed organem rentowym i sądami powszechnymi. Za niedopuszczalne w państwie prawa należy uznać taką wykładnię przepisów, która doprowadziłaby do wydawania decyzji dotyczących ubezpieczonych bez zapewnienia im udziału w postępowaniu, co spowodowałoby postępowanie przed organem rentowym do wydawania swoistych decyzji „wymiarowych” obciążających płatnika, bez wiedzy ubezpieczonego, który przecież, w przypadku utrzymania

decyzji w mocy, będzie zobowiązany do zapłaty składek opłaconych przez płatnika ale obciążających ubezpieczonego (wskutek regresu przysługującego płatnikowi).

Mając na uwadze powyższe żalący się wniośł o uchylenie zaskarżonego wyroku w całości i przekazanie sprawy Sądowi Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania, a ewentualnie, gdyby Sąd Najwyższy uznawał to za możliwe przy odpowiednim stosowaniu art. 398¹⁶ - o uchylenie zaskarżonego wyroku i oddalenie apelacji pozwanego, a ponadto o obciążenie pozwanego kosztami zastępstwa procesowego poniesionymi przez odwołującego w niniejszym postępowaniu według norm przepisanych.

W odpowiedzi na zażalenie organ rentowy wniośł o oddalenie zażalenia oraz zasądzenie od odwołującej się na rzecz organu rentowego kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zażalenie płatnika składek nie jest uzasadnione.

Zażalenie nie jest zasadne i dlatego zostało oddalone. W orzecznictwie utrwalony jest pogląd, że kontrola zaskarżonego orzeczenia w trybie zażalenia (art. 394¹ § 1¹ k.p.c.) ma na celu weryfikację przesłanek między innymi z art. 386 § 4 k.p.c. (ten przepis wskazał skarżący). Zatem Sąd Najwyższy sprawdza, czy rzeczywiście doszło do nierozpoznania przez sąd pierwszej instancji istoty sprawy albo że wydanie wyroku wymaga przeprowadzenia postępowania dowodowego w całości.

Nie ulega również wątpliwości, że postępowanie wywołane zażaleniem na wyrok kasatoryjny sądu drugiej instancji ma charakter incydentalny i jest ukierunkowane na zagadnienia procesowe, a nie materialnoprawne. Poza zakresem kontroli pozostaje prawidłowość stanowiska prawnego sądu drugiej instancji co do meritum. Zażalenie nie stanowi alternatywnego instrumentarium prawnego do materialnoprawnej oceny poprawności rozstrzygnięcia sądu drugiej instancji, o czym zapomina wnoszący zażalenie, gdy formułuje alternatywny wniosek, domagając się uchylenia zaskarżonego wyroku i oddalenia apelacji

pozwanego(taki wniosek w tym postępowaniu nie może przynieść spodziewanego rezultatu).

Co do zarzutu naruszenia przez Sąd drugiej instancji art. 386 § 4 k.p.c. w zw. z art. 477^{14a}, przez nieuchylenie wyroku Sądu pierwszej instancji i poprzedzającej go decyzji organu rentowego oraz nieprzekazanie sprawy do ponownego rozpoznania bezpośrednio organowi rentowemu, to w utrwalonym orzecznictwie Sądu Najwyższego ustalono, że w postępowaniu sądowym w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych wady decyzji administracyjnych spowodowane naruszeniem przepisów postępowania administracyjnego pozostają w zasadzie poza przedmiotem tego postępowania. Zainteresowanie sądu ubezpieczeń społecznych ograniczone jest do wad formalnych decyzji administracyjnej, które decyzję tę dyskwalifikują w stopniu odbierającym jej cechy aktu administracyjnego jako przedmiotu odwołania. Ze względu na szczególnie, kasatoryjny charakter orzeczenia, należy uznać, że możliwość przekazania sprawy organowi rentowemu w trybie art. 477^{14a} k.p.c. powinna być ograniczona do sytuacji wyjątkowych, gdy oprócz przesłanek z art. 386 § 2 lub 4 k.p.c., wystąpiły takie wady decyzji organu rentowego, których naprawienie nie było możliwe w postępowaniu sądowym. Generalnie chodzi o "przypadki skrajne" i "sytuacje wyjątkowe", ale zarazem oczywiste, gdy organ rentowy minął się z sednem sporu, istnieją istotne i obszerne braki w materiale dowodowym itp.

Wykładnia ta - w kontekście stosowania przez sąd pierwszej instancji art. 477¹⁴ § 2¹ k.p.c. - została ostatnio potwierdzona w uchwale Sądu Najwyższego z dnia 21 czerwca 2023 r., III UZP 5/23 (LEX nr 3571900), w której (teza 2) stwierdzono, że uchylenie przez sąd pierwszej instancji zaskarżonej decyzji organu rentowego i przekazanie sprawy temu organowi do ponownego rozpoznania z naruszeniem art. 477¹⁴ § 2¹ k.p.c. samodzielnie nie uzasadnia uchylenia zaskarżonego apelacją wyroku sądu pierwszej instancji i poprzedzającej go decyzji organu rentowego oraz przekazania sprawy do ponownego rozpoznania bezpośrednio organowi rentowemu na podstawie art. 477^{14a} k.p.c. Możliwość zastosowania art. 477^{14a} k.p.c. powinna być ograniczona do sytuacji wyjątkowych, gdy oprócz przesłanek z art. 386 § 2 lub § 4 k.p.c. wystąpiły takie wady decyzji organu rentowego, że nie było możliwe ich naprawienie w postępowaniu sądowym.

Z tego powodu odpowiada prawu rozstrzygnięcie Sądu Apelacyjnego o uchyleniu zaskarżonego wyroku i przekazaniu sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi pierwszej instancji.

Należy ponadto zauważyć, że rozpoznawana sprawa nie należy do katalogu spraw, w których możliwe jest uchylenie decyzji i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania.

Zgodnie bowiem z art. 477¹⁴ § 2¹ k.p.c. jeżeli decyzja nakładająca na ubezpieczonego zobowiązanie, ustalająca wymiar tego zobowiązania lub obniżająca świadczenie, została wydana z rażącym naruszeniem przepisów o postępowaniu przed organem rentowym, sąd uchyla tę decyzję i przekazuje sprawę do ponownego rozpoznania organowi rentowemu. Przepis ten stanowi odstępstwo od ogólnej zasady, że w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych postępowanie sądowe powinno skupić się na wadach wynikających z naruszenia prawa materialnego, a kwestia wad decyzji administracyjnych spowodowanych naruszeniem przepisów postępowania administracyjnego pozostaje w zasadzie poza przedmiotem tego postępowania. Sąd ubezpieczeń społecznych jako sąd powszechny, może i powinien dostrzegać jedynie takie wady formalne decyzji administracyjnej, które ją dyskwalifikują w stopniu odbierającym jej cechy aktu administracyjnego jako przedmiotu odwołania.

Stosownie do treści art. 477¹⁴ § 2¹ k.p.c. uchylenie decyzji organu rentowego możliwe jest wówczas, gdy dotyczy ona "ubezpieczonego" (przesłanka podmiotowa), a przy tym jest decyzją nakładającą na niego zobowiązanie, względnie ustalającą wymiar tego zobowiązania lub obniżającą świadczenie (przesłanka przedmiotowa). Wobec tego konieczne jest rozważenie, czy płatnik składek objęty jest zakresem tego przepisu. Innymi słowy, czy można uznać go za ubezpieczonego, a jeżeli nie, to jaki status posiada on w postępowaniu.

Należy w związku z tym przywołać regulację art. 477¹¹ § 1 k.p.c., w którym za strony postępowania w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych uznano między innymi ubezpieczonego, osobę odwołującą się od orzeczenia wojewódzkiego zespołu do spraw orzekania o niepełnosprawności, inną osobę, której praw i obowiązków dotyczy zaskarżona decyzja, organ rentowy, wojewódzki zespół do spraw orzekania o niepełnosprawności i zainteresowanego.

Nadto, należy uwzględnić definicję ubezpieczonego określoną w art. 476 § 1 pkt 2 k.p.c. Przepis ten za ubezpieczonego uznaje osobę ubiegającą się o świadczenie z ubezpieczeń społecznych albo o emeryturę lub rentę; ustalenie istnienia bądź nieistnienia obowiązku ubezpieczenia, jego zakresu lub wymiaru składki z tego tytułu; świadczenia w sprawach należących do właściwości Zakładu Ubezpieczeń Społecznych; świadczenie odszkodowawcze przysługujące w razie wypadku lub choroby pozostające w związku ze służbą wojskową albo służbą w Policji, Straży Granicznej, Straży Marszałkowskiej, Służbie Celno-Skarbowej, Państwowej Straży Pożarnej, Biurze Ochrony Rządu, Służbie Ochrony Państwa, Służbie Więziennej, Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Agencji Wywiadu, Służbie Kontrwywiadu Wojskowego, Służbie Wywiadu Wojskowego oraz Centralnym Biurze Antykorupcyjnym.

Przytoczona regulacja art. 476 § 1 pkt 2 k.p.c. nie obejmuje zatem płatnika składek w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych, gdy organ rentowy wydaje z urzędu decyzję ustalającą podleganie ubezpieczeniom społecznym i obowiązek uiszczenia składek z tego tytułu (nie trafny jest pogląd przedstawiony w wyroku Sądu Apelacyjnego w Poznaniu z dnia 9 listopada 2022 r., III AUa 1269/20, LEX nr 3480530). Płatnik składek wówczas nie "ubiega się o ustalenie istnienia bądź nieistnienia obowiązku ubezpieczenia" (postępowanie toczy się z urzędu), czyli nie składa wniosku w tym przedmiocie a jest to warunek uznania go w postępowaniu cywilnym (w ramach swoistej fikcji prawnej) za "ubezpieczonego" zgodnie z art. 476 § 5 pkt 2 lit. b k.p.c. (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 19 maja 2022 r., I USKP 130/21, LEX nr 3433258). Płatnik składek będący adresatem wydanej z urzędu decyzji w przedmiocie podlegania ubezpieczeniom społecznym w postępowaniu przed sądem ubezpieczeń społecznych ma status wymienionej w art. 477¹¹ § 1 k.p.c. "innej osoby, której praw i obowiązków dotyczy zaskarżona decyzja" (postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 4 października 2022 r., II UZ 31/22, LEX nr 3491361). Chodzi tu, między innymi, o decyzje wydawane w sprawach o ustalenie istnienia ubezpieczenia i obowiązku uiszczenia składek z tego tytułu (postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 3 września 2020 r., II UZ 12/20, LEX nr 3225191). W związku z powyższym w utrwalonym orzecznictwie Sądu Najwyższego przyjmuje się, że płatnik składek w prowadzonych przez organ

rentowy z urzędu sprawach o objęcie ubezpieczeniem społecznym i określenie wysokości podstawy wymiaru składek nie ma statusu ubezpieczonego, a więc nie jest spełniona przesłanka podmiotowa stosowania art. 477¹⁴ § 2¹ k.p.c. (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 19 maja 2022 r., I USKP 130/21, LEX nr 3433258 oraz postanowienia z dnia 23 czerwca 2022 r., I USK 343/21, LEX nr 3455688 i 8 grudnia 2022 r., II UZ 34/22, LEX nr 3521796).

Innymi słowy brak prawidłowego doręczenia przedmiotowej decyzji ubezpieczonemu lub zainteresowanemu nie może stanowić rażącego naruszenia prawa w rozumieniu art. 477¹⁴ § 2¹ k.p.c., gdyż nie jest to przedmiotem tej regulacji.

Co do przesłanki przedmiotowej stosowania art. 477¹⁴ § 2¹ k.p.c. należy stwierdzić, że określającej podstawę wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne i ustalającej kwoty składek na ubezpieczenia społeczne nie sposób utożsamiać z "decyzją nakładającą na ubezpieczonego zobowiązanie, ustalającą wymiar tego zobowiązania lub obniżającą świadczenie". W szczególności określenie podstawy wymiaru składek nie jest tożsame z nałożeniem na ubezpieczonego zobowiązania (powołany wyrok Sądu Najwyższego z dnia 19 maja 2022 r., I USKP 130/21). Czym innym jest bowiem "nałożyć zobowiązanie" - co sugeruje działanie konstytutywne, a czym innym "ustalić podleganie ubezpieczeniom społecznym" - co wiąże się z aspektem deklaratywnym (postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 4 października 2022 r., II UZ 31/22, LEX nr 3491361). Przepis art. 477¹⁴ § 2¹ k.p.c. uprawnia sąd pierwszej instancji do uchylenia decyzji i przekazania sprawy do ponownego rozpoznania organowi rentowemu tylko w razie, gdy została ona wydana z rażącym naruszeniem przepisów o postępowaniu przed organem rentowym. Jednak warunkiem takiego rozstrzygnięcia jest uprzednie ustalenie, że decyzja dotyczy zobowiązania ubezpieczonego, wymiaru tego zobowiązania lub obniżenia świadczenia. Zobowiązaniem takim może być na przykład nałożenie obowiązku zapłaty składek na ubezpieczenia społeczne własne lub pracowników (osób współpracujących) lub zobowiązanie do zwrotu wadliwie wypłaconego świadczenia ubezpieczeniowego albo zobowiązanie do zapłaty należności składkowych przez podmiot, który nie zgłosił w wymaganym terminie wniosku o upadłość lub likwidację spółki. Nie można natomiast art. 477¹⁴ § 2¹ k.p.c. interpretować jako obejmującego również "zobowiązanie w zakresie podlegania ubezpieczeniom społecznym", gdyż

podleganie ubezpieczeniom społecznym przez pracownika ma charakter obligatoryjny i organ rentowy nie może zobowiązać pracownika ani jego pracodawcy do "podlegania ubezpieczeniom społecznym" (postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 8 grudnia 2022 r., II UZ 34/22, LEX nr 3521796). W związku z tym nawet w przypadku, gdy decyzja zapadnie z rażącym naruszeniem prawa (także procesowego) nie jest możliwe jej uchylenie w sytuacji, gdy jej przedmiotem jest podleganie ubezpieczeniom społecznym (nie trafna jest więc występująca w orzecznictwie wykładnia, że decyzja stwierdzająca podleganie jako pracownik u płatnika składek obowiązkowo ubezpieczeniom emerytalnemu, rentowym, wypadkowemu, chorobowemu i ustalająca podstawę wymiaru składek jest objęta dyspozycją art. 477¹⁴ § 2¹ k.p.c. jako ustalająca wymiar zobowiązań; wyroki Sądu Okręgowego w Gliwicach z dnia 15 czerwca 2021 r., VIII U 1376/20, LEX nr 3226808 oraz z dnia 21 lipca 2021 r., VIII U 338/19, LEX nr 3273859).

Powyższe rozważania prowadzą do konkluzji, że decyzja Zakładu Ubezpieczeń Społecznych stwierdzająca podleganie ubezpieczeniom społecznym w charakterze osoby wykonującej pracę na podstawie umowy o świadczenie usług u konkretnego płatnika składek nie jest objęta art. 477¹⁴ § 2¹ k.p.c.

Mając powyższe na uwadze, Sąd Najwyższy na podstawie art. 398¹⁴ k.p.c. w związku z art. 394¹ § 3 k.p.c. oddalił zażalenie. Nie orzeczono o kosztach postępowania z uwagi na to, że postępowanie nie zostało zakończone (art. 108 § 1 zdanie pierwsze k.p.c.).

[I.T.]

[a.ł]